

PRIEKŠLĪGUMA SAISTOŠAIS SPĒKS

BINDING FORCE OF THE PRELIMINARY CONTRACT

Erlens Kalniņš, *Dr. iur.*

Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes
Civiltiesisko zinātņu katedras docents

Summary

The article explores the legal nature and legal consequences of the preliminary contract, which is regulated in Article 1541 of the Civil Law. Furthermore, it encompasses a rather critical assessment of a number of findings in the recent practice of the Senate of the Supreme Court, taking into consideration not only other findings and opinions that have been expressed in Latvian legal literature and case law, but also the understanding of the preliminary contract and its consequences in other similar legal systems, such as Swiss, German and Austrian law.

The article justifies why the jurisprudence of the Latvian courts should implement the solutions that have already been accepted in other similar legal systems, according to which the claimant in one legal proceeding may claim not only the execution of the preliminary contract, but also the execution of the main contract to be entered into under the preliminary contract.

Atslēgvārdi: priekšlīgums, līgumslēgšanas brīvības ierobežojums, tiesība prasīt priekšlīguma reālu izpildi, “viena soļa teorija” un prasījumu apvienošana

Keywords: preliminary contract (pre-contract), limitation of the freedom to conclude a contract, right to claim real execution of the preliminary contract, “one step theory” and merging of claims

Ievads

[1] Civillikuma (turpmāk – CL) 1541. pantā paredzēts, ka “priekšlīgums, kura mērķis ir nākoša līguma noslēgšana, ir spēkā, tiklīdz ar to nodibinātas līguma būtiskās sastāvdaļas”.¹

Šajā normā pirmām kārtām akcentēts priekšlīguma mērķis – cita līguma noslēgšana nākotnē, un arī Augstākās tiesas Senāta (turpmāk – Senāts) jaunākajā praksē priekšlīgums visupirms raksturots kā “līgums par cita līguma

¹ CL 1541. panta norma ar nelieliem redakcionāliem grozījumiem ir pārņemta no 1864. gada Vietējo civillikumu kopojuma 3140. panta normas (“iepriekšējas norunas, kuru nolūks ir turpmākā līguma noslēgšana, atzīstamas par pilnīgā spēkā esošām, tiklīdz ar tām nodibināti līguma būtiskie piederumi”). Sk.: Vietējo civillikumu kopojums (Vietējo likumu kopojuma III daļa). Tieslietu ministrijas sevišķas komisijas sagatavojumā. Rīga: Valtera un Rapas akciju sab. izdevums, 1928, 360. lpp.

slēgšanu nākotnē”² jeb kā “pušu vienošanās par nākotnē noslēdzamu citu līgumu”.³

[I.1] Attiecībā uz CL 1541. pantā regulētā priekšlīguma juridisko raksturu un tiesiskajām sekām Senāta jaunākajā (pēdējo triju gadu) praksē – no sprieduma uz spriedumu – tiek “atkārtotas” šādas juridiskajā literatūrā⁴ paustās atziņas.

Pirmkārt, “ja Civillikuma 1541. panta formulējumu “nodibinātas līguma būtiskās sastāvdaļas” salīdzina ar Civillikuma 1533. pantā norādīto pietiekamo pamatu līguma noslēgšanai, tad varam secināt, ka priekšlīgumā gan ir šīs būtiskās sastāvdaļas, bet nav gribas tūlīt saistīties”, paskaidrojot, ka “tam var būt ārēji šķēršļi (nav nokārtotas formalitātes par nekustamo īpašumu, ko gatavojas pārdot) vai arī pušu vēlēšanās vienoties vēl par dažādām nejausām sastāvdaļām”.⁵

Otrkārt, tiek īpaši uzsvērts, ka gadījumā, “ja priekšlīgums noslēgts par nekustamā īpašuma pirkumu, tad tas nevar radīt tiesības prasīt nodot īpašumu vai samaksāt cenu”; “tomēr viena puse ir tiesīga prasīt sarunu turpināšanu un, kā atzīts tiesu praksē, attiecīgā līguma noslēgšanu, bet ja otra puse izvēlās – atlidzināt radušos izdevumus”.⁶ Pašos jaunākajos spriedumos norādīts, ka “priekšlīgums nerada tiesības, piemēram, prasīt lietu, par kuru un tās cenu ir panākta vienošanās priekšlīgumā, bet gan tikai prasīt noslēgt līgumu par šo lietu un par šādu cenu”; “atbilstoši tam atbildība par priekšlīguma neievērošanu var iestāties nevis par lietas nenodošanu, bet par līguma nenoslēgšanu, un šī atbildība var izpausties zaudējumu atlīdzībā”.⁷

Treškārt, divos spriedumos citēta juridiskajā literatūrā paustā kategoriskā tēze, ka “priekšlīgums nedod tiesības obligāti prasīt iecerētā līguma noslēgšanu, tas būtu pretrunā ar līdzēju autonomijas principu”.⁸ Tajā pašā laikā citā, jaunākā spriedumā norādīts, ka “pirkuma līgums un pirkuma priekšlīgums ir atšķirīgi līguma veidi”, tostarp “atšķirīgas ir minēto darījumu slēgšanas sekas”, proti, “ja no pirkuma līguma izriet pircēja tiesība prasīt īpašuma nodošanu, tad pirkuma priekšlīguma gadījumā – tikai prasīt attiecīga līguma noslēgšanu”.⁹

² Sk.: Senāta 23.11.2017. spriedums lietā Nr. SKC-353/2017 (C02038912), 5.2. punkts; Senāta 20.12.2017. spriedums lietā Nr. SKC-290/2017 (C02045714), 7.1. punkts; Senāta 14.09.2018. spriedums lietā Nr. SKC-245/2018 (C20186514), 15.2. punkts; Senāta 21.02.2019. spriedums lietā Nr. SKC-36/2019 (C02043013), 8.1. punkts. Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>

³ Sk.: Senāta 28.06.2019. spriedums lietā Nr. SKC-184/2019 (C26178716), 6. punkts; Senāta 28.06.2019. spriedums lietā Nr. SKC-241/2019 (C39082716), 6. punkts. Pieejami: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi>

⁴ Turpmāk citētajos Senāta spriedumos ir izdarītas norādes uz šādiem juridiskās literatūras avotiem: 1) Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.–2400. p.). Autoru kolektīvs prof. K. Torgāna vispārīgā zinātniskā redakcijā. Rīga: Mans Īpašums, 1998, 96.–97. lpp. un 2) Torgāns K. Saistību tiesības. I daļa. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2006, 55.–56. lpp.

⁵ Sk.: Senāta 23.11.2017. spriedums lietā Nr. SKC-353/2017 (C02038912), 5.2. punkts; Senāta 20.12.2017. spriedums lietā Nr. SKC-290/2017 (C02045714), 7.1. punkts; Senāta 14.09.2018. spriedums lietā Nr. SKC-245/2018 (C20186514), 15.2. punkts; Senāta 21.02.2019. spriedums lietā Nr. SKC-36/2019 (C02043013), 8.1. punkts.

⁶ Sk.: Senāta 23.11.2017. spriedums lietā Nr. SKC-353/2017 (C02038912), 5.2. punkts; Senāta 20.12.2017. spriedums lietā Nr. SKC-290/2017 (C02045714), 7.1. punkts; Senāta 14.09.2018. spriedums lietā Nr. SKC-245/2018 (C20186514), 15.2. punkts; Senāta 21.02.2019. spriedums lietā Nr. SKC-36/2019 (C02043013), 8.1. punkts.

⁷ Sk.: Senāta 28.06.2019. spriedums lietā Nr. SKC-184/2019 (C26178716), 6. punkts; Senāta 28.06.2019. spriedums lietā Nr. SKC-241/2019 (C39082716), 6. punkts.

⁸ Sk.: Senāta 23.11.2017. spriedums lietā Nr. SKC-353/2017 (C02038912), 5.2. punkts; Senāta 14.09.2018. spriedums lietā Nr. SKC-245/2018 (C20186514), 15.2. punkts.

⁹ Sk.: Senāta 21.02.2019. spriedums lietā Nr. SKC-36/2019 (C02043013), 8.1. punkts.

[1.2] Nav šaubu, ka tiesību zinātnei kā tiesību palīgavotam ir nozīmīga loma tiesību normu iztulkošanā un piemērošanā, un tiesību zinātnes atziņas jau labu laiku tiek plaši izmantotas arī Latvijas tiesu, tostarp Senāta, nolēmumu argumentācijā,¹⁰ kas uzskatāmi liecina par to, ka praksē *tiesas rēķinās ar tiesību zinātņi*.

Taču jāņem vērā: “rēķināšanās” ar tiesību zinātņi nozīmē to, ka tiesa, izspriežot konkrētu strīdu, nedrīkst nedz vienkārši atstāt bez ievērības (ignorēt) tiesību zinātnes atziņas, nedz arī tās nekritiski, t. i., bez dziļākas analīzes un izvērtējuma, pārņemt sava nolēmuma argumentācijā. Šajā ziņā izšķiroša nozīme ir vienas vai otras atziņas “pārlicināšanas spējai”,¹¹ kas pieprasa, lai attiecīgā atziņa balstītos uz atbilstošiem juridiskiem argumentiem, kuros ņemti vērā taisnīguma, tiesiskās drošības un lietderības apsvērumi. Ja par vienu un to pašu tiesību jautājumu tiesību zinātnē izteikti dažādi viedokļi (kā tas nereti arī ir), tiesai šie viedokļi ir kritiski jāizvērtē un savstarpēji jāizsver, lai izraudzītos pārlicinošāko un iekšēji pareizāko atziņu.¹²

Turklāt pietiekami pārlicinošs izšķiršanās kritērijs var būt (un bieži vien arī ir) tas, kā attiecīgais tiesību jautājums tiek risināts ārvalstu tiesībās, t. i., citās līdzīgās tiesību sistēmās.¹³

[1.3] Šī raksta uzdevums ir *kritiski izvērtēt* iepriekš citētās – juridiskajā literatūrā paustās¹⁴ un Senāta spriedumos pārņemtās – atziņas par priekšlīguma juridisko raksturu un tiesiskajām sekām, ņemot vērā pārējos viedokļus par šo tiesību institūtu, kas izteikti Latvijas juridiskajā literatūrā un tiesu praksē, kā arī ņemot vērā priekšlīguma un tā seku izpratni citu ģermāņu tiesību sistēmas valstu (Šveices, Vācijas, Austrijas) tiesībās.¹⁵

Priekšlīgums un privātautonomijas princips

[2] No visām aplūkojamām atziņām uzmanību visupirms piesaista apgalvojums, ka “priekšlīgums nedod tiesības obligāti prasīt iecerētā līguma

¹⁰ Sk., piemēram: Strada-Rozenberga K. Latvijas tiesībzinātņu atziņas Latvijas Augstākās tiesas nolēmumos. Augstākās Tiesas Biļetens, 2010, Nr. 1, 60.–62. lpp.

¹¹ Sk.: Kalniņš E. Privāttiesību teorija un prakse. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2005, 372. lpp.; Hürlimann-Kaup B., Schmid J. Einleitungsartikel des ZGB und Personenrecht. 3. Aufl. Zürich, Basel, Genf: Schulthess, 2016, N 229a, 230 ff; Riemer H. M. Die Einleitungsartikel des Schweizerischen Zivilgesetzbuches (Art. 1 – 10 ZGB). 2. Aufl. Bern: Stämpfli Verlag, 2003, § 4 N 159.

¹² Sal.: Hürlimann-Kaup B., Schmid J. 2016, N 229a.

¹³ Uzskatāms piemērs no jaunākās tiesu prakses ir Senāta dotais CL 1546. panta 1. punkta iztulkojums par solidāras līdzatbildības vēlāku uzņemšanos kā patstāvīgu līdzekli saistību izpildīšanas nodrošināšanai, kas cita starpā balstīts uz apsvērumu, ka šāds tiesību institūts ir pazīstams arī Vācijas, Šveices un Austrijas tiesībās. Sk.: Senāta 18.12.2018. spriedums lietā Nr. SKC-150/2018 (C29851012), 11.4.2. punkts. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs>

¹⁴ Minētās atziņas ir atkārtotas arī attiecīgā juridiskās literatūras avota turpmākajos izdevumos. Sk.: Torgāns K. Saistību tiesības. Mācību grāmata. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2014, 56. lpp.; Torgāns K. Saistību tiesības. 2. papild. izd. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2018, 54. lpp.

¹⁵ Jāpiebilst, ka – atšķirībā, piemēram, no CL 1541. panta, Šveices Saistību tiesību likuma 22. panta un Austrijas Civilkodeksa 936. paragrāfa – Vācijas Civilkodeksā priekšlīgums nav tieši noregulēts. Taču, kā vienprātīgi atzīts Vācijas tiesu praksē un tiesību doktrīnā, šāda veida līguma noslēgšanas iespēja izriet no līguma satura izvēles brīvības. Sk.: Schubert C. (Red.). Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch. Bd. 1. Allgemeiner Teil. §§ 1–240. AllgpersönR. ProstG. AGG. 8. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 2018, vor § 145 Rn. 60.

noslēgšanu”, kas argumentēts tādējādi, ka “tas būtu pretrunā ar līdzēju autonomijas principu” (sk. iepriekš 1.1 punktu).

Tāpēc iesākumā nepieciešams noskaidrot, kāds patiesībā ir juridiskais kopsakars starp 1) priekšlīgumā uzņemtu pienākumu noslēgt citu līgumu un 2) privātautonomijas principu.

[2.1] Privātautonomijas princips ir viens no būtiskākajiem privāttiesību principiem. Atbilstoši šim principam (kas nav absolūts) tiesību subjekti var *brīvi, pēc savas izvēles un ieskatiem* veidot savstarpējās tiesiskās attiecības. Proti, privāttiesību jomā subjekts var patstāvīgi izlemt, vai izlietot savas subjektīvās tiesības vai neizlietot, paturēt tās sev vai nodot citam subjektam, slēgt līgumu ar citu personu vai atturēties no līguma slēgšanas.¹⁶

Privātautonomijas principa nozīmīgākā izpausme ir līgumu brīvības princips, kas savukārt izpaužas līguma noslēgšanas, līgumpartnera izvēles, līguma satura izvēles un līguma formas izvēles brīvībā. Līguma noslēgšanas un līgumpartnera izvēles brīvība, kuras abas kopā dēvē arī par *līgumslēgšanas brīvību*, nozīmē to, ka ikviens tiesību subjekts var brīvi izlemt, vai vispār un ar kuru tieši subjektu noslēgt līgumu, un, protams, arī šī brīvība nav absolūta, jo izņēmuma kārtā var būt pakļauta zināmiem ierobežojumiem.¹⁷

[2.2] Runājot par līgumslēgšanas brīvības ierobežojumiem, parasti tiek norādīts uz *likumā* paredzētiem gadījumiem, kad tiesību subjektam ir pienākums noslēgt līgumu ar personu, kura izteic šādu gribu. Kā pamatpiemērs noder līgumslēgšanas pienākums, kas saskaņā ar likumu ir tiem komersantiem, kuri noteiktā teritorijā sniedz sabiedriskos pakalpojumus, piemēram, veic pasažieru pārvadājumus, nodrošina elektroenerģijas, siltumenerģijas vai gāzes piegādi, sniedz ūdenssaimniecības vai sadzīves atkritumu apsaimniekošanas pakalpojumus.¹⁸

Taču vienlaikus jāņem vērā, ka līgumslēgšanas brīvība var tikt ierobežota ne tikai ar likumu, bet arī ar *līgumu*, jo līgumslēgšanas brīvību principā var izmantot arī pašas šīs brīvības ierobežošanai, tiesību subjektam līgumiski uzņemoties pienākumu noslēgt kādu noteiktu līgumu vai arī neslēgt noteikta veida līgumus.¹⁹ Proti, līgumslēgšanas brīvību iespējams ierobežot arī *privātautonomi*, t. i., pašam subjektam līgumiski uzņemoties atbilstošu saistību.²⁰

Šajā ziņā Šveices un Vācijas tiesību doktrīnā tieši priekšlīgums tiek minēts kā *pamatpiemērs* līgumiski nodibinātam līgumslēgšanas pienākumam, kas vienlaikus izpaužas kā līgumiski nodibināts līgumslēgšanas brīvības ierobežojums.²¹

¹⁶ Sk.: Balodis K. Ievads civiltiesībās. Rīga: Zvaigzne ABC, 2007, 21. lpp.

¹⁷ Sk.: *ibid.*, 176.–177. lpp.; sal.: Schwenger I. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 7. Aufl. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2016, N 25.01 f, 26.01 ff; Brox H., Walker W. D. Allgemeiner Teil des BGB. 42. Aufl. München: Verlag Franz Vahlen, 2018, § 4 Rn. 6; Bydliński P. Bürgerliches Recht. Allgemeiner Teil. 8. Aufl. Wien: Verlag Österreich, 2018, Rz 5/20 ff.

¹⁸ Sk.: Balodis K. 2007, 177.–178. lpp.; sal.: Brox H., Walker W. D. 2018, § 4 Rn. 6, § 8 Rn. 31; Bydliński P. 2018, Rz 5/22.

¹⁹ Sk.: Medicus D., Lorenz S. Schuldrecht I. Allgemeiner Teil. 21. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 2015, § 9 Rn. 70.

²⁰ Sk.: Huguenin C. Obligationenrecht. Allgemeiner un Besonderer Teil. 3. Aufl. Zürich, Basel, Genf: Schulthess, 2019, N 152.

²¹ Sk.: *ibid.*, N 153; Koller A. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 4. Aufl. Bern: Stämpfli Verlag AG, 2017, N 22.01; Gauch P., Schlupe W. R., Schmid J. Schweizerisches Obligationenrecht. Allgemeiner Teil. 10. Aufl. Zürich, Basel, Genf: Schulthess, 2014, N 1076; Medicus D., Lorenz S. 2015, § 9 Rn. 70; Schubert C. 2018, vor § 145, Rn. 65.

Atbilstoši šādai izpratnei arī Latvijas juridiskajā literatūrā ticis norādīts, ka priekšlīguma noslēgšanas rezultātā līgumiski tiek ierobežota saistītās puses līgumslēgšanas brīvība, jo tiesīgā puse iegūst tiesību prasīt, lai saistītā puse pieņemtu (akceptētu) atbilstoši priekšlīgumam izdarīto tiesīgās puses priekšlikumu noslēgt galveno līgumu.²²

[2.3] Tādējādi ar priekšlīgumu uzņemtais saistībtiesiskais pienākums nākotnē noslēgt citu līgumu un no priekšlīguma izrietošā tiesība prasīt minētā līgumiskā pienākuma izpildi (t. i., cita līguma noslēgšanu) nepārkāpj privātautonomijas principu, respektīvi, pušu līgumslēgšanas brīvību.

Glūži pretēji, no priekšlīguma izrietošā tiesība prasīt cita līguma noslēgšanu balstās uz līgumiski nodibinātu līgumslēgšanas brīvības ierobežojumu, par ko, noslēdzot priekšlīgumu, paši līdzēji ir labprātīgi vienojušies.

Priekšlīgums kā īsts saistībtiesisks līgums

[3] Nākamais aspekts, kuram jāvelta uzmanība, ir jautājums par to, vai priekšlīgums ir uzskatāms par īstu saistībtiesisku līgumu, proti, vai arī priekšlīgums atbilstoši CL 1511. pantam ir kvalificējams kā “vairāku personu savstarpējs ar vienošanos pamatots gribas izteikums, kura mērķis ir nodibināt saistību tiesību” (sk. CL 1401. pantu).

Šajā ziņā vairākos Senāta spriedumos norādīts, ka, salīdzinot CL 1541. panta formulējumu ar CL 1533. panta noteikumiem, “priekšlīgumā gan ir šis [t. i., nākotnē slēdzamā līguma] būtiskās sastāvdaļas, bet nav gribas tūlīt saistīties” (sk. iepriekš 1.1 punktu).

[3.1] Taču jau romiešu tiesībās priekšlīgums (*pactum de contrahendo*) tika uzskatīts par “īstu līgumu”, kas paredz saistību noslēgt nākotnē citu līgumu ar iepriekš noteiktu saturu.²³ Citiem vārdiem, priekšlīgums tika uzskatīts par “pilnīgu līgumu”, taču ar īpašu saturu, jo tas ir vērst uz otra līguma noslēgšanu, kā rezultātā priekšlīguma izpilde izpaužas kā šī otra līguma noslēgšana.²⁴

Tādējādi atbilstoši romiešu tiesībām no priekšlīguma izrietēja saistībtiesisks un tiesas ceļā realizējams prasījums par otra līguma noslēgšanu vai par zaudējumu (intereses) atlīdzināšanu, ja šī otra līguma noslēgšana kļuvusi neiespējama.²⁵

[3.2] Skaidrojot 1864. gada Vietējo civillikumu kopojuuma (turpmāk – VCL) 3140. panta normu (kas ar nelieliem redakcionāliem grozījumiem pārņemta CL 1541. pantā), juridiskajā literatūrā un tiesu praksē savulaik paustas šādas atziņas.

Proti, kā atzīts juridiskajā literatūrā, nereti jau pirmslīgumisko sarunu stadijā starp līdzējiem tiek noslēgts īsts, ar saistošu spēku apveltīts priekšlīgums, kura mērķis ir cita līguma noslēgšana nākotnē (*pactum de contrahendo*). Šāds līgums iegūst pilnu spēku, kolīdz ar to ir noteiktas nākotnē slēdzamā līguma būtiskās

²² Sk.: Kalniņš E. Senāta prakse strīdos, kas saistīti ar priekšlīgumu. Jurista Vārds, 23.12.2014., Nr. 50 (852); sk. arī: Kalniņš E. 2005, 176. lpp.

²³ Sk.: Kalniņš V. Romiešu civiltiesību pamati. Rīga: Zvaigzne, 1977, 134. lpp.

²⁴ Sk.: Барон Ю. Система римского гражданского права. Санкт-Петербург: Юридический центр Пресс, 2005, с. 535.

²⁵ Sk.: Windscheid B., Kipp T. Lehrbuch des Pandektenrechts. Bd. 2. 8. Aufl. Frankfurt am Main: Literarische Anstalt Rütten & Loenig, 1900, S. 251; Барон Ю. 2005, с. 535.

sastāvdaļas (sk. VCL 3140. pantu), tomēr no priekšlīguma izrietošā prasība var tikt vērsta vienīgi uz līguma noslēgšanu. Tāpēc šī cita līguma noslēgšana var tikt piespriesta, respektīvi, aizstāta ar tiesas spriedumu.²⁶

Krievijas impērijas Senāta 19. gadsimta beigu praksē atzīts, ka VCL 3140. pantā regulētā priekšlīguma mērķis ir nodibināt līdzēju *savstarpēju saistību* noslēgt nākotnē citu līgumu atbilstoši iepriekš pieliktiem noteikumiem.²⁷ Turklāt Latvijas Senāta 1939. gada 27. janvāra spriedumā Nr. 18 īpaši akcentēts tas, ka “*priekšlīgums līgumslēdzējiem ir saistošs tāpat kā galīgs līgums* (1864. gada CL 3140. pants) un izbeidzas ar tā pilnīgu izpildīšanu vai atcelšanu likumā paredzētā kārtībā (Sen. CKD spr. 29/593; 29/1251; 31/910)”.²⁸ Šī Senāta atziņa ir citēta arī tālāka juridiskajā literatūrā.²⁹

Jāpiebilst, ka vienā no minētajiem citiem Senāta spriedumiem, t. i., 1929. gada 31. maija / 7. jūnija spriedumā Nr. 1251, priekšlīguma saistošais spēks traktēts tādējādi, ka VCL 3878. pants (respektīvi, CL 2031. pants), kas regulē vienas un tās pašas lietas divkārtas pārdošanas sekas, ir piemērojams ne tikai tad, ja nekustamais īpašums ticis pārdots uz galīga pirkuma līguma pamata, bet arī tad, ja par nekustamā īpašuma pārdošanu līdzēji noslēguši vienīgi pirkuma priekšlīgumu. Proti, kā atzinis Senāts, arī šādā gadījumā atstumtais pircējs principā ir tiesīgs prasīt no pārdevēja atlīdzību par zaudējumiem, kuri pirmajam radušies tādēļ, ka ar priekšlīgumu jau “aizpārdoto” nekustamo īpašumu pārdevējs vēlāk pārdevis citai personai, kura to savukārt atsavinājusi tālāk. Turklāt atstumtais pircējs kā zaudējumu atlīdzību var prasīt visu savu interesi jeb to, ko viņš būtu ieguvis, ja pārdevējs būtu izpildījis pirkuma priekšlīgumu, t. i., prasīt atlīdzināt “nopirktā un samaksātā” nekustamā īpašuma vērtību, kāda tā bija prasības celšanas laikā.³⁰

No iepriekš citētajām atziņām uzskatāmi izriet, ka priekšlīgums ir īsts saistībtiesisks līgums CL 1511. panta izpratnē, jo tā mērķis ir nodibināt saistību tiesību, t. i., tādu kreditora tiesību prasīt no parādnieka cita līguma noslēgšanu nākotnē, kurai atbilst parādnieka līgumisks pienākums noslēgt šādu citu līgumu (par kura būtiskajām sastāvdaļām līdzēju starpā jau panākta vienošanās priekšlīgumā). Ar priekšlīgumu viena vai abas puses uzņemas saistību, iestājoties zināmiem priekšnoteikumiem vai noteiktā laikā, noslēgt citu saistībtiesisku līgumu (piemēram, pirkuma līgumu). Priekšlīguma spēkā esībai nepieciešams, lai ar to būtu “nodibinātas līguma būtiskās sastāvdaļas” (sk. CL 1541. pantu), kas, piemēram, pirkuma līguma gadījumā ir pirkuma priekšmets un maksa

²⁶ Sk.: Erdmann C. System des Privatrechts der Ostseeprovinzen Liv-, Est- und Curland. Bd. IV. Obligationenrecht. Riga: N. Kymmels Verlag, 1894, S. 125; sal.: Эрдманъ К. Обязательственное право губерний Прибалтийскихъ. Переводъ и дополнительные примечания М. О. Гредингера. Рига: Издание почетнаго мирового судьи Ф. Е. Камкина, 1908, с. 150; sk. arī: Буковский В. (сост.). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (съ продолжениемъ 1912–1914 г.г. и съ разъяснениями въ 2 томахъ). Т. II. Право требований. Рига: Г. Гемпель и Ко, 1914, с. 1233.

²⁷ Sk.: Нолькенъ А. (сост.). Сводъ гражданскихъ узаконений губерний Прибалтийскихъ (Ч. III. Свода местн. узак. губ. Остзейскихъ) съ разъяснениями Правительствующаго Сената. Изд. 2. Петроградъ: Издание Юридическаго книжнаго склада “Право”, 1915, с. 592.

²⁸ Sk.: XV. Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sast. senators F. Konradi, Tiesu palātas loceklis A. Valters. Rīga: Tieslietu ministrijas izdevums, 1939, 83. lpp.

²⁹ Sk.: Ozoliņš O. Senāta Civildepartamenta prakse 1939. gadā. Tieslietu Ministrijas Vēstnesis, 1940, Nr. 2, 260. lpp.; Sinaiskis V. Latvijas civiltiesību apskats. Lietu tiesības. Saistību tiesības. Rīga: Latvijas Juristu biedrība, 1996, 150.–151. lpp.

³⁰ Sk.: VI. Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sast. senators F. Konradi, Rīgas apgabaltiesas loceklis A. Valters. Rīga: autoru izdevums, 1930, 35.–36. lpp.

(sk. CL 2004. pantu). Tas nozīmē, ka no priekšlīguma satura viedokļa nepieciešams, lai nākotnē noslēdzamā līguma būtiskās sastāvdaļas būtu *pietiekami noteiktas vai vismaz nosakāmas*. Citiem vārdiem, pušu starpā jābūt panāktai tādai vienošanās, lai strīda gadījumā tiesa, pamatojoties uz priekšlīguma noteikumiem un visiem lietas apstākļiem, varētu konstatēt un noteikt galvenā līguma saturu.³¹ Vienīgi tad, ja nākotnē slēdzamā līguma priekšmets ir “pilnīgi nenoteikts”, attiecīgais priekšlīgums nav spēkā (sk. CL 1417. un 1542. pantu).

Turklāt, balstoties uz iepriekš citēto Senāta atziņu, ka “priekšlīgums līgumslēdzējiem ir saistošs tāpat kā galīgs līgums un izbeidzas ar tā pilnīgu izpildīšanu vai atcelšanu likumā paredzētā kārtībā”, jaunākajā literatūrā norādīts, ka priekšlīgums tāpat kā jebkurš cits saistībtiesisks līgums uzliek līdzējiem pienākumu izpildīt apsolīto (sk. CL 1587. pantu). Tāpēc viena puse nedrīkst atkāpties no priekšlīguma bez otras piekrišanas (sk. CL 1588. pantu), un vienpusēja atkāpšanās no priekšlīguma izņēmuma kārtā pieļaujama vienīgi tad, ja šāda tiesība ir tikusi noteikti pielīgta (sk. CL 1589. pantu).³²

[3.3] Minēto secinājumu pamatotību apstiprina arī tas, kā priekšlīguma jēdziens un šī līguma saistošais spēks tiek izprasts Šveices un Vācijas tiesībās.

Atbilstoši Šveices tiesībām priekšlīgums ir *saistībtiesisks līgums*,³³ ar ko viena vai abas puses uzņemas pienākumu noslēgt citu saistībtiesisku līgumu jeb t. s. galveno līgumu (piemēram, pirkuma, nomas vai uzņēmuma līgumu).³⁴ Tāpēc atkarībā no priekšlīguma satura vai nu vienai, vai arī abām līguma pusēm ir tiesība (kura bieži vien ir aprobežota ar nosacījumu vai termiņu) prasīt no otras puses galvenā līguma noslēgšanu.³⁵ Parasti arī galvenais līgums ir slēdzams starp tām pašām līguma pusēm, taču, noslēdzot priekšlīgumu, viena puse var uzņemties saistību noslēgt galveno līgumu ar trešo personu (šāds līgums kvalificējams kā priekšlīgums par labu trešajai personai).³⁶ Turklāt no priekšlīguma satura viedokļa nepieciešams, lai nākotnē noslēdzamā galvenā līguma būtiskās sastāvdaļas būtu *pietiekami noteiktas vai vismaz nosakāmas*.³⁷ Tādējādi priekšlīgums nodibina saistībtiesisku pienākumu noslēgt galveno līgumu, kā rezultātā kreditors ir tiesīgs prasīt priekšlīguma *reālu izpildi*, t. i., galvenā līguma noslēgšanu (ja vien līdzēji nav noteikti vienojušies citādi), un strīda gadījumā kreditors šo savu prasījuma tiesību var realizēt *prasības tiesvedības ceļā*.³⁸

Arī atbilstoši Vācijas tiesībām priekšlīgums ir *saistībtiesisks līgums*, kas nodibina vienas vai abu pušu pienākumu vēlāk, iestājoties zināmiem priekšnoteikumiem, noslēgt citu saistībtiesisku līgumu jeb t. s. galveno līgumu. Parasti priekšlīgums tiek slēgts tad, ja galvenā līguma tūlītēju noslēgšanu kavē kādi tiesiski vai

³¹ Sk.: Kalniņš E. 2014.

³² Sk.: Lošmanis A. Unternehmenskauf im deutsch-lettischen Rechtsvergleich. Rīga: LU Akadēmiskais apgāds, 2005, S. 258; Kalniņš E. 2014.

³³ Saistībtiesisks līgums ir tāds līgums, ar kura noslēgšanu rodas vismaz viena saistība; tās saturu veido kreditora prasījums jeb tiesas ceļā realizējama tiesība uz nolīgto izpildījumu un šai tiesībai atbilstošais parādnieka pienākums dot minēto izpildījumu. Sk.: Gauch P., Schluep W. R., Schmid J. 2014, N 25, 246.

³⁴ Sk.: Gauch P., Schluep W. R., Schmid J. 2014, N 1076; Huguenin C. 2019, N 153; Koller A. 2017, N 22.07, 22.19.

³⁵ Sk.: Gauch P., Schluep W. R., Schmid J. 2014, N 1076.

³⁶ Sk.: Koller A. 2017, N 22.16 f; Schwenger I. 2016, N 26.05.

³⁷ Sk.: Huguenin C. 2019, N 154; Schwenger I. 2016, N 26.05; Gauch P., Schluep W. R., Schmid J. 2014, N 1084; Koller A. 2017, N 22.25.

³⁸ Sk.: Gauch P., Schluep W. R., Schmid J. 2014, N 1082 f; Koller A. 2017, N 22.21, 22.32.

faktiski šķēršļi.³⁹ Priekšlīguma spēkā esībai nepieciešams, lai puses būtu vienojušās par nākotnē slēdzamā galvenā līguma būtiskajām sastāvdaļām, t. i., lai šīs sastāvdaļas būtu *noteiktas vai vismaz nosakāmas*.⁴⁰ No priekšlīguma izrietošais pienākums noslēgt galveno līgumu izpaužas kā saistītās puses pienākums izteikt otrai pusei adresētu priekšlikumu (oferti) noslēgt galveno līgumu, respektīvi, kā pienākums pieņemt (akceptēt) otras puses izteikto priekšlikumu (oferti) noslēgt galveno līgumu.⁴¹ Tāpēc prasība par priekšlīguma izpildi ir *vērsta uz galvenā līguma noslēgšanu*, t. i., uz prasītāja izteiktā un prasībā norādītā *priekšlikuma (ofertes) akceptēšanu*.⁴²

[3.4] Ņemot vērā minēto, Senāta tēze par to, ka “priekšlīgumā gan ir šis [t. i., nākotnē slēdzamā līguma] būtiskās sastāvdaļas, bet nav gribas tūlīt saistīties” (sk. iepriekš 1.1. punktu), *pieprasa šādu precizējumu*.

No vienas puses, priekšlīgumu nepieciešams *nošķirt* no galvenā līguma,⁴³ jo vienīgi galvenais līgums rada pušu saistību izpildīt no šī līguma būtiskajām sastāvdaļām izrietošos pamatpienākumus⁴⁴ (piemēram, pirkuma līguma gadījumā tie ir pircēja pienākums samaksāt pirkuma maksu un pārdevēja pienākums nodot pirkuma priekšmetu, sk. CL 2002., 2004. pantu).⁴⁵ Tādējādi priekšlīguma noslēgšana vēl nerada “tūlītēju saistību” izpildīt nākotnē slēdzamo galveno līgumu.

Taču, no otras puses, priekšlīgums – tāpat kā galvenais līgums – ir saistībtiesisks līgums, un arī priekšlīguma noslēgšanai raksturīgs līdzēju “nolūks savstarpēji saistīties” CL 1533. panta pirmās daļas izpratnē. Līdz ar to arī priekšlīguma pusēm ir “griba tūlīt saistīties”, jo šis līgums tieši un nepastarpināti rada vienas vai abu pušu saistībtiesisku pienākumu – iestājoties zināmiem priekšnoteikumiem vai noteiktā laikā – noslēgt citu saistībtiesisku līgumu atbilstoši priekšlīguma noteikumiem. Turklāt, kā trāpīgi norādīts juridiskajā literatūrā, priekšlīguma puses patiesībā vēlas nevis tikai galvenā līguma noslēgšanu (kā tādu), bet gan to, lai beigu beigās faktiski saņemtu galvenajā līgumā apsolāmos izpildījumus.⁴⁶

Priekšlīguma un galvenā līguma īstenošana

[4] Nobeigumā nepieciešams aplūkot arī jautājumu par priekšlīguma izpildes praktiskajiem aspektiem, ja, neraugoties uz priekšlīgumā paredzēto priekšnoteikumu vai izpildes termiņa iestāšanos, saistītā puse prettiesiski atsakās noslēgt galīgo līgumu, kā rezultātā tiesīgā puse, kura ir ieinteresēta priekšlīguma reālā

³⁹ Sk.: Palandt O. (Begr.). Bürgerliches Gesetzbuch. 78. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 2019, vor § 145 Rn. 19; Schubert C. 2018, vor § 145 Rn. 60, 65; Wolf M., Neuner J. Allgemeiner Teil des Bürgerlichen Rechts. 11. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 2016, § 36 Rn. 2 ff; Köhler H. BGB Allgemeiner Teil. 42. Aufl. München: Verlag C. H. Beck, 2018, § 9 Rn. 50.

⁴⁰ Sk.: Palandt O. 2019, vor § 145 Rn. 20; Köhler H. 2018, § 9 Rn. 51.

⁴¹ Sk.: Palandt O. 2019, vor § 145 Rn. 21.

⁴² Sk.: Schubert C. 2018, vor § 145 Rn. 65, 68; Palandt O. 2019, vor § 145 Rn. 21; Wolf M., Neuner J. 2016, § 36 Rn. 4.

⁴³ Šajā ziņā arī Senāts pamatoti vērsis uzmanību uz to, ka “atšķirīgas ir minēto darījumu [t. i., pirkuma līguma un pirkuma priekšlīguma] slēgšanas sekas” (sk. iepriekš 1.1 punktu).

⁴⁴ Sal.: Wolf M., Neuner J. 2016, § 36 Rn. 2; Koller A. 2017, N 22.07.

⁴⁵ Sk.: Balodis K. 2007, 180.–181. lpp.

⁴⁶ Sk.: Koller A. 2017, N 22.29.

izpildē, spiesta prasības tiesvedības ceļā aizsargāt savu tiesību prasīt galīgā līguma noslēgšanu.

[4.1] Atbilstoši klasiskajai pieejai, ko atspoguļo arī Latvijas juridiskā literatūra un tiesu prakse, no priekšlīguma izrietošā prasība var tikt vērsta vienīgi uz galvenā līguma noslēgšanu.⁴⁷ Tāpēc, piemēram, pirkuma priekšlīgums nodibina nevis tiesību prasīt lietas nodošanu, par kuru un tās cenu ir panākta vienošanās priekšlīgumā, bet gan vienīgi tiesību prasīt noslēgt pirkuma līgumu par šo lietu un par šādu cenu.⁴⁸

Atkarībā no pieteiktā prasījuma formulējuma tiesa, apmierinot prasību par priekšlīguma izpildi, var uzlikt par pienākumu atbildētājam noslēgt galveno līgumu⁴⁹ vai arī ar spriedumu atzīt galveno līgumu par noslēgtu, kā rezultātā šāds spriedums aizstāj atbildētāja prettiesiski nedoto piekrišanu noslēgt galveno līgumu.⁵⁰ Pirmajā gadījumā ir runa par tiesas spriedumu, kas atbildētājam uzliek pienākumu izpildīt tādu darbību, kuru var izpildīt tikai pats atbildētājs personīgi un par kuras neizpildīšanu viņam draud publiski tiesiska atbildība (sk. Civilprocesa likuma 197. panta pirmo daļu, 620. panta ceturto un piekto daļu). Tāpēc no praktiskā viedokļa daudz piemērotāks un arī efektīvāks ir otrs risinājums, jo tiesas spriedums, ar kuru galvenais līgums atzīts par noslēgtu, juridiski aizstāj atbildētāja piekrišanu šim līgumam, vienlaikus izslēdzot arī nepieciešamību pēc jebkāda cita akta taisīšanas.⁵¹

[4.2] Vēl atliek atbildēt uz jautājumu, vai arguments par to, ka priekšlīgums dot tiesību prasīt vienīgi galvenā līguma noslēgšanu, bet nepiešķir iespēju vienlaikus prasīt arī galvenā līguma izpildi, visos gadījumos ir vērtējams kā *racionāls un lietderīgs*?

Šī jautājuma aktualitāti apliecina tas, ka praksē visbiežāk tiek slēgti pirkuma priekšlīgumi un strīda gadījumā pircēji, ceļot prasību par šāda priekšlīguma izpildi, visbiežāk ir ieinteresēti nevis tikai priekšlīguma reālā izpildē, bet arī attiecīgā pirkuma priekšmeta (kas parasti ir nekustams īpašums) iegūšanā, tajā pašā tiesvedības procesā lūdzot tiesu atzīt īpašuma tiesību uz to.⁵²

[4.3] Uzreiz jāteic, ka šī praktiskā problēma ir aktuāla ne tikai Latvijas, bet arī citu ģermāņu tiesību sistēmas valstu (Šveices, Vācijas, Austrijas) tiesībās, un šo valstu jaunākajā tiesu praksē un tiesību doktrīnā atzītais var lieti noderēt kā arguments minētās problēmas risinājumam arī Latvijas tiesu praksē.

⁴⁷ Sk.: Erdmann C. 1894, S. 125; Эрджманъ К. 1908, с. 150; Буковский В. 1914, с. 1233; Senāta 1924. gada 26. marta spriedums Nr. 49. Grām.: I. Izvilkumi no Latvijas Senāta Civilā kasācijas departamenta spriedumiem. Sast. senators F. Konradi, Rīgas apgabaltiesas loceklis A. Valters. 2. izd. Rīga: autoru izdevums, 1929, 38. lpp.

⁴⁸ Sk.: Latvijas Republikas Civillikuma komentāri. Saistību tiesības (1401.–2400. p.). 1998, 96. lpp.; Lošmanis A. 2005, S. 255; Senāta 21.02.2019. spriedums lietā Nr. SKC-36/2019 (C02043013), 8.1. punkts; Senāta 28.06.2019. spriedums lietā Nr. SKC-184/2019 (C26178716), 6. punkts; Senāta 28.06.2019. spriedums lietā Nr. SKC-241/2019 (C39082716), 6. punkts.

⁴⁹ Sk.: Senāta 11.04.2007. spriedums lietā Nr. SKC-261/2007 (C04344704). Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs>

⁵⁰ Sk.: Erdmann C. 1894, S. 125; Lošmanis A. 2005, S. 258; Kalniņš E. 2014; sal.: Gauch P., Schlupe W. R., Schmid J. 2014, N 1083; Schwenzer I. 2016, N 26.09; Koller A. 2017, N 22.30.

⁵¹ Līdzīgi arī tad, ja celta prasība par zemes piespiedu nomas līguma noslēgšanu, priekšroka dodama šādam sprieduma rezolutīvās daļas formulējumam – “atzīt par noslēgtu zemes nomas līgumu [...]”. Sk.: Senāta 26.10.2016. spriedums lietā Nr. SKC-336/2016 (C39057712), 10.4. punkts un rezolutīvā daļa. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs>

⁵² Sk., piemēram: Senāta 11.04.2007. spriedums lietā Nr. SKC-261/2007 (C04344704); Senāta 23.11.2017. spriedums lietā Nr. SKC-353/2017 (C02038912); sk. arī: Kalniņš E. 2014.

Proti, kā atzīts Šveices tiesību doktrīnā, jautājumā par priekšlīguma un galvenā līguma istenošanu pastāv divas teorijas. Atbilstoši t. s. “*divu soļu teorijai*” strīda gadījumā visupirms jāceļ prasība par priekšlīguma izpildi, prasot galvenā līguma noslēgšanu. Ja šāda prasība tikusi apmierināta, taču atbildētājs labprātīgi nepilda no galvenā līguma izrietošo saistību, ir pamats celt otru prasību par galvenā līguma izpildi. Turpretī atbilstoši t. s. “*viena soļa teorijai*” strīda gadījumā iespējams vienlaikus prasīt arī galvenā līguma izpildi, t. i., no galvenā līguma izrietošā atbildētāja saistības izpildījuma piespriešanu prasītājam.⁵³ Pirmā teorija raksturota kā loģiskāka, bet otrā – kā *racionālāka* un *no procesuālās ekonomijas viedokļa saprātīgāka*.⁵⁴ Jaunākajā tiesu praksē dota priekšroka “viena soļa teorijai”, atzīstot “divu soļu teoriju” par novecojušu⁵⁵ un akceptējot to, ka ir pieļaujams celt prasību, kas tieši vērsta uz galvenā līguma izpildi, ja arī galvenais līgums ir slēdzams starp tām pašām līguma pusēm un noslēgtais priekšlīgums jau satur visus galvenā līguma būtiskos elementus.⁵⁶ Tāpēc gadījumā, kad ar priekšlīgumu ir uzņemta saistība noslēgt nekustamā īpašuma pirkuma līgumu, jau uz priekšlīguma pamata pircējs var prasīt ne tikai galvenā līguma noslēgšanu (respektīvi, tā atzīšanu par noslēgtu), bet arī strīdus nekustamā īpašuma piespriešanu pircējam (respektīvi, viņa īpašuma tiesības atzīšanu uz šo nekustamo īpašumu).⁵⁷ Jāpiebilst, ka šāds viedoklis ir valdošais arī Šveices tiesību doktrīnā.⁵⁸ Savukārt atbilstoši citam viedoklim iepriekš minētais risinājums tiek vērtēts kritiski, uzsverot, ka “apsolīts līgums vēl nav nekāds noslēgts līgums”,⁵⁹ taču vienlaikus atzīstot, ka procesuālās ekonomijas apsvērumu dēļ ir pieļaujama “prasību savienošana”, lai vienā procesā no atbildētāja piespriešanu ne tikai priekšlīguma, bet arī galvenā līguma izpildījumu.⁶⁰

Arī jaunākajā Vācijas tiesu praksē un tiesību doktrīnā atzīts, ka, balstoties uz procesuālās ekonomijas apsvērumiem, ir iespējama “prasību savienošana”, proti, prasība par priekšlīguma izpildi (t. i., par galvenā līguma noslēgšanu) var tikt apvienota ar prasību par tās saistības izpildījuma piespriešanu, kura izriet no pušu starpā noslēdzamā galvenā līguma (piemēram, prasība par pirkuma līguma noslēgšanu var tikt apvienota ar prasību par noligtās pirkuma maksas piedziņu).⁶¹

Visbeidzot, Austrijas tiesību doktrīnā atzīts, ka tad, ja kāda no priekšlīguma pusēm labprātīgi nepilda savas saistības, otra puse pēc vispārīgā principa visupirms var prasīt galvenā līguma noslēgšanu un jau pēc tam – galvenā līguma izpildi. Taču, ja no galvenā līguma izrietošā atbildētāja saistība kļūst izpildāma, kolīdz ticis noslēgts galvenais līgums, prasītājs var vienā procesā vienlaikus

⁵³ Sk.: Koller A. 2017, N 22.29; Huguenin C. 2019, N 155; Schwenzer I. 2016, N 26.09.

⁵⁴ Sk.: Huguenin C. 2019, N 155; Schwenzer I. 2016, N 26.09.

⁵⁵ Sk.: Kostkiewicz J. K., Wolf S., Amstutz M., Fankhauser R. (Hrsg.). OR Kommentar. 3. Aufl. Zürich: Orell Füssli Verlag, 2016, OR 22 N 6.

⁵⁶ Sk.: Schwenzer I. 2016, N 26.09; Huguenin C. 2019, N 155.

⁵⁷ Sk.: Koller A. 2017, N 22.30; Guhl T., Koller A., Schnyder A. K., Druey J. N. Das Schweizerische Obligationenrecht. 9. Aufl. Zürich: Schulthess, 2000, § 13 N 14.

⁵⁸ Sk.: Koller A. 2017, N 22.31.

⁵⁹ Sk.: Gauch P., Schlupe W. R., Schmid J. 2014, N 1087 f; Huguenin C. 2019, N 153 Fn. 25.

⁶⁰ Sk.: Gauch P., Schlupe W. R., Schmid J. 2014, N 1088a.

⁶¹ Sk.: Schubert C. 2018, vor § 145, Rn. 69; Palandt O. 2019, vor § 145 Rn. 21.

realizēt abus prasījumus, t. i., prasīt ne tikai galvenā līguma noslēgšanu, bet arī no galvenā līguma izrietošās atbildētāja saistības izpildījuma došanu.⁶²

[4.4] Šo citās līdzīgās tiesību sistēmās akceptēto risinājumu *būtu racionāli un lietderīgi pārņemt* arī Latvijas tiesu praksē. Turklāt Civilprocesa likuma 134. panta pirmajā daļā ir tiešā veidā paredzēta prasītāja tiesiska iespēja “apvienot vienā prasības pieteikumā savstarpēji saistītus prasījumus”.

Proti, ja atbilstoši priekšlīgumam, kurā panākta vienošanās par galvenā līguma būtiskajām sastāvdaļām, 1) arī galvenais līgums ir slēdzams starp tām pašām līguma pusēm un ja 2) no galvenā līguma izrietošā atbildētāja saistība kļūst izpildāma, kolīdz ticis noslēgts galvenais līgums, nav nekāda saprātīga pamata liegt prasītājam to aizsardzību, kādu piedāvā “viena soļa teorija”. Ja šādā situācijā prasītājs ir skaidri izrādījis nopietnu interesi vienā tiesvedības procesā līdz galam atrisināt pušu starpā radušos strīdu, ceļot prasību par galvenā līguma noslēgšanu un tā izpildi, būtu saprātīgi un lietderīgi sagaidīt, ka arī tiesa ņems vērā un respektēs šo interesi. Citiem vārdiem, ja tiesa, izskatot konkrēto lietu, konstatē, ka prasība daļā par priekšlīguma izpildi celta pamatoti, turklāt galvenā līguma noslēgšana kā tāda izraisa atbildētāja tūlītēju pienākumu dot no šī līguma izrietošās saistības izpildījumu, tiesai ir pamats apmierināt ne tikai prasītāja pieteikto prasījumu par galvenā līguma noslēgšanu, bet arī viņa pieteikto prasījumu par galvenā līguma izpildi (t. i., par attiecīgā izpildījuma piespriešanu prasītājam).

Kopsavilkums

1. Priekšlīgums, ar ko viena vai abas puses uzņēmušās pienākumu nākotnē noslēgt citu līgumu jeb t. s. galveno līgumu (vienojoties par šī galvenā līguma būtiskajām sastāvdaļām), vienlaikus izpaužas kā līgumiski nodibināts līgumslēgšanas brīvības ierobežojums. Tāpēc vienas puses celtā prasība, kas vērsta uz priekšlīguma izpildi (t. i., uz galvenā līguma noslēgšanu), nevis pārkāpj privātautonomijas principu vai pušu līgumslēgšanas brīvību, bet gan balstās uz viņu starpā līgumiski nodibinātu līgumslēgšanas brīvības ierobežojumu.
2. CL 1541. pantā regulētais priekšlīgums (tāpat kā galvenais līgums) ir īsts saistībtiesisks līgums CL 1511. panta izpratnē, kas tieši un nepastarpināti rada vienas vai abu pušu saistībtiesisku pienākumu – iestājoties zināmiem priekšnoteikumiem vai noteiktā laikā – noslēgt citu saistībtiesisku līgumu (jeb t. s. galveno līgumu) atbilstoši priekšlīguma noteikumiem.
3. Arī Latvijas tiesu praksē nepieciešams pārņemt citās līdzīgās tiesību sistēmās akceptēto risinājumu, kas atspoguļo t. s. “viena soļa teoriju”. Atbilstoši šādam risinājumam prasītājs vienā tiesvedības procesā var prasīt ne tikai priekšlīguma izpildi, t. i., galvenā līguma noslēgšanu, bet arī paša galvenā līguma izpildi, t. i., no galvenā līguma izrietošās atbildētāja saistības izpildījuma piespriešanu prasītājam.

Šāda “prasījumu apvienošana” ir racionāla un lietderīga tad, ja atbilstoši priekšlīgumam arī galvenais līgums ir slēdzams starp tām pašām priekšlīguma pusēm un ja no galvenā līguma izrietošā atbildētāja saistība kļūst izpildāma, kolīdz ticis noslēgts galvenais līgums.

⁶² Sk.: Bydlinski P. 2018, Rz 10/20; Koziol H., Bydlinski P., Bollenberger R. (Hrsg.). Kurzkommentar zum ABGB. 5. Aufl. Wien: Verlag Österreich, 2017, § 936 Rz 1.